

תנא קמא סבר, מצי אמר לה: **כי אזילנא**, שקולנא לחו. וכי אתינא מייתינא לחו בהדאי [יכול הבעל לטעון כאשר אני חוץ לביתי אקח עמי את הכר והכסת, וכאשר אשוב להיות עמך, אביאנו עמי].⁽²²⁾

ורבי נתן סבר: אף שעיקר טענתו אמת, מכל מקום אמרה ליה האשה לבעל:

חוששת אני שזימנין, דמיתרמי בין השמשות [פעמים שתשוב אלי בערב שבת בין השמשות] ולא מצית מייתי לחו [ולא תוכל להביא עמך את הכר והכסת, מפני איסור הוצאה]. וכשיחסר לך הכר, שקלת לחו לדידי [תקח את שלי, שאקנה לי מכספי], ומגנית לי על ארעא [ואותי תשכיב על האדמה].⁽²³⁾

שנינו במשנה: **ונותן לה כפה לראשה** וחגור למתניה ומנעלים ממועד למועד וכלים של חמשים זוז משנה לשנה:

אמר תמה ליה רב פפא לאביי:

וכי האי תנא דמשנתנו, שליה [מופשט]⁽¹⁾ סו-ב ערטלאי ורמי מסאני [מופשט הוא מבגדיו והולך ערום, ואילו מנעלים נועל הוא לרגליו]!?

אמר ליה אביי לרב פפא: תנא דמשנתנו במקום הרים קאי, עוסק הוא באשה שגרה במקום הרים, **דלא סניא בלא תלתא זוגי מסאני** [שאי אפשר לה בלא שלש זוגות נעלים בכל שנה]. אבל לבגדים חדשים אין היא נזקקת אלא משנה לשנה.

ואגב אורחיה [ודרך אגב] קא משמע לן התנא, דניתבינהו ניהלה במועד כי היכי דניהוי לה שמחה בגוייהו [שיחדש את מנעליה במועד כדי שתהיה לה שמחה בהם].⁽²⁾

שנינו במשנה: **וכלים של חמשים זוז משנה לשנה**:

אמר אביי: חמשים זוז ששנינו הם חמשים

כל מועד כמו את המנעלים.

2. משמע מלשון הגמרא, שלא הוצרכנו לומר "אגב אורחיה" אלא לפי תירוץ הגמרא. והיינו, משום שבתחילה סברה הגמרא שכל סיבת חידוש הנעלים אינה אלא משום שמחת המועד [ולכן הקשתה הגמרא, אם נעלים הוא מחדש לה למה לא יחדש גם את בגדיה, שכן צריכה היא את זה כמו זה], ורק לפי תירוץ הגמרא שאין הוא חייב לחדש את נעליה כשם שאינו מחדש את בגדיה, ואת הנעלים הוא מחדש משום שנתבלו, אם כן בהכרח שכוונת המשנה היא, שאם ממילא מחדש הוא את מנעליה טוב יעשה שיחדשם במועד כדי לשמחה.

22. נתבאר על פי דברי השיטה מקובצת בהבנת רש"י.

23. כן היא גירסת רש"י ופירושו; ואולם הריב"ם בתוספות אין גורס "ושקלית לחו לדידי, ומגנית לי על ארעא", ראה בתוספות, ובתוספות הרא"ש, וראה עוד אריכות בביאור הגמרא מראשונים אחרים בשיטה מקובצת.

1. "והפשיט את העולה" מתרגמנין "וישלח". רש"י.

כלומר: איך אפשר שצריך ליתן לה מנעלים חדשים בכל מועד ומועד, ואילו בגדים אינו נותן לה אלא משנה לשנה, והרי כשם שאדם נועל נעלים כך לובש הוא בגדים, ויחדש להם אותה

זוּזי פּשׁיטִי [זוּזי מדינה] שהם שמינית שבכסף צורי.

ממאי, מנין שאין הכוונה לכסף צורי?

ומפרשינו: מדרקתני בסיפא דמשנתנו: במה דברים אמורים בעניי שבישראל, אבל במכובד הכל לפי כבודו. הרי שמשנתנו בעניי שבישראל היא עוסקת —

ואי סלקא דעתך ש"חמשים זוז" הינם חמשים זוז ממש, של כסף צורי, שהוא יקר מאד, הרי עניי — חמשים זוז מנא ליה? מנין יש לו לעניי שבישראל חמשים זוז כדי ליתן לה בגדים בערך זה?!

אלא ודאי שמע מינה: חמשים זוזי פשיטי.

שנינו במשנה: ואין נותנין לה לא חדשים בימות החמה ולא שחקים בימות הגשמים, אלא נותן לה כלים של חמשים זוז בימות הגשמים והיא מתכסה בבלאותיהן בימות החמה, והשחקים שלה:

תנו רבנן:

מותר מזונות — כגון אשה שאינה רעבתנית ואינה צריכה את כל השיעור המבואר במשנתנו — הרי הוא חוזר לבעל.

מותר בלאות — לאשה, וכמו ששנינו במשנתנו: והשחקים שלה.

ותמהה הגמרא: מותר בלאות לאשה — למה לה? כלומר: למה הן שלה, והרי כיון

שנותן לה כלים חדשים, למה לא תחזיר את השחקים לבעל?!

אמר רחבה: לפי שמתכסה בהן, בשחקים, בימי נדחה, כדי שלא תתגנה על בעלה אם תלבש בימי טהרתה את אותן הבגדים שהיא לובשת בימי נדוחה.⁽³⁾

אמר אביי: נקטינן [קבלה היא בדינו]: אף שמותר בלאות של אשה הניזונית מבעלה הן שלה, מכל מקום מותר בלאות אלמנה שקיבלתם מן היורשים — שהן חייבים ליתן לה כלים חדשים של חמשים זוז משנה לשנה מן הנכסים שירשו מאביהם — הרי הן חוזרים ליורשיה.⁽⁴⁾

וטעם החילוק בין מותר בלאות של אשה הניזונית מבעלה לאשה הניזונית מן היתומים הוא:

כי התם — באשה הניזונית מבעלה — הטעם ששלה הן, הוא משום דלא תתגני באפיה [לא תתגנה בעיני בעלה], וכמבואר לעיל.

אבל הכא — שהיא ניזונית מן היתומים — תתגני ותתגני.

שנינו במשנה: נותן לה מעה כסף לצורכה, ואוכלת עמו מלילי שבת ללילי שבת:

מפרשת הגמרא: מאי "אוכלת"?

רב נחמן אמר: אוכלת עמו ממש בליל שבת, ולא ישרנה על ידי שלישי.

3. אדם. ריטב"א.

4. ובדין מותר המזונות של אלמנה למי הן —

3. ואף על גב שהוא אומר שלא איכפת לו אם תתגנה בעיניו, ובלבד שתחזיר לו את מותר הבלאות, אין שומעין לו, ובטלה דעתו אצל כל

רב אשי אמר: "אוכלת" היינו תשמיש, ואפילו אם הוא גמל או ספן שאינה חייב בעונה פעם בשבוע, מכל מקום כיון שמשרה אותה על ידי שלישי, צריך לפוקדה מלילי שבת ללילי שבת.⁽⁵⁾

ומקשה הגמרא מהלשון דתנן במשנתנו: "אוכלת" עמו לילי שבת!

בשלמא למאן דאמר "אכילה ממש", היינו דקתני "אוכלת".

אלא למאן דאמר דהיינו "תשמיש", אמאי נקט "אוכלת"!

ומתרצת הגמרא: לישנא מעליא היא [לשון נקיה היא]. וכמו שמצינו דכתיב: "אכלה [זינתה] ומחתה פיה, ואמרה לא פעלתי און".

מיתביי מהא דתניא: רבן שמעון בן גמליאל אומר: אוכלת עמו בלילי שבת, ושבת ביום!

בשלמא למאן דאמר "אוכלת" היא אכילה ממש, היינו דקתני "ושבת".

אלא למאן דאמר "אוכלת" היינו תשמיש, תיקשי: וכי תשמיש בשבת ביום מי איכא?!

והאמר רב הונא: ישראל קדושים הן, ואין משמשין מטותיהן ביום!?

ומשנינן: האמר רבא: בבית אפל מותר.⁽⁶⁾

שנינו במשנה: ואם היתה מניקה פוחתין לה ממעשה ידיה ומוסיפין לה על מזונותיה:

דרש רבי עולא רבה, אפיתחא דכי נשיאה [על פתחו של בית הנשיא]:

אף על פי שאמרו: אין אדם זן את בנו וכנותיו כשהן קטנים —

אבל זן האב את בנו ואת בנותיו כשהן קטני קטנים, וכופין אותו על כך.⁽⁷⁾

ומפרשת הגמרא את דברי עולא: עד כמה קרויים הבנים קטני קטנים שיהא חייב אביהם לזונם?

נחלקו בדבר הראשונים, הביאם הר"ן, וראה גם בריטב"א.

5. תוספות.

וכתב הריטב"א, שמסתבר כי אף למאן דאמר "אוכלת ממש", היינו שצריך הוא גם לאכול עמה מלבד עונה. ראה שם.

6. מסוגיא זו הוכיח המגן אברהם [סימן רמ] שיכול הוא לשמש בבית אפל לכתחילה, והיינו מדקתני ואוכלת עמו לילי שבת ושבת, ומוקמינן לה בבית אפל.

ואולם ראה בריטב"א כאן, שכתב: איכא

למידק, נהי דמותר לעת הצורך, למה מחייבו רבן שמעון בן גמליאל בכך?!

ויש לומר, דמיירי בטיילין או בפועלין שעונתן שתיים בשבוע, וסבר רשב"ג דאע"ג דקבלה עליה להשרות על ידי שלישי ושתהא אוכלת עמו בלילי שבת, אין לו למעט מעונתה כל מה שאפשר ונותן לה שתי עונות לתשמיש לילי שבת ושבת; וכך כתבו הרמב"ן והרשב"א, וראה בגמרא לעיל נו א, ומה שנכתב בהערות שם.

7. תוספות.

עד בן שש, וכדורב אפי!

"מינקת", לאו דוקא הוא, אלא כל שבנה עמה!⁽⁸⁾

דאמר רב אפי: קטן עד בן שש יוצא בעירוב תחומין של אמו, נגרר הוא אחר העירוב של אמו, והיא מוליכתו עמה לאותו צד שהיא הניחה את עירובה, ואפילו אם אביו הניח עירוב לצד אחר. והטעם, משום שהוא צריך לאמו, והטילוהו חכמים אחר אמו.

ומקשינן על הראיה ממשנתנו: ודלמא לכן מוסיפין על מזונותיה משום דחולה היא! ומיישבת הגמרא את הראיה: אם בן — שהטעם הוא משום שהיא חולה — ליתני במשנתנו: אם היתה "חולה".

הרי למדנו שעד שש צריך הוא לאמו, ולפיכך כשם שהבעל זן את אשתו, כך הוא זן את בנה עמה.

מאי, מדוע נקט התנא "אם היתה מניקה"? אלא ודאי, משום שצריך בנה לאכול יחד עמה.

ממאי, מנין אנו לומדים שצריך אדם לזון את בניו כשהן קטני קטנים?

ודוחה הגמרא את הישוב, וממילא את הראיה:

מדקתני במשנתנו: ואם היתה מניקה פוחתין לה ממעשה ידיה, ומוסיפין לה על מזונותיה.

ודלמא, הא קא משמע לן משנתנו: דסתם מניקות, חולות נינהו!?

ומאי טעמא מוסיפין על מזונותיה?

איתמר, מה הוא מוסיף לה? —

לאו, האם לא משום דבעי למוכל בהרה [שבנה צריך לאכול עם אמו]. ומה ששינו

אמר רבי יהושע בן לוי: מוסיפין לה למינקת יין, מפני שהיין יפה לחלב.

הדרן עלך פרק אף על פי

למיטני שפוחתין לה מעשה ידיה, דליכא למימר הכי אלא במניקה.

8. הקשה הריטב"א: אי משום הא, ליתני "בזמן שבנה עמה", מאי "אם היתה מניקה"? ויש לומר, שנקט "מניקה" משום דבעי

מציאת האשה

פתיחה:

מתניתין:

א. מציאת האשה, ומעשה ידיה (1) — שייכים לבעלה.

ב. וירושתה (2) — ילקח בה קרקע, והוא אוכל פירות בחייה. וכמו אכילת הפירות של שאר נכסי מלוג. ואם יגרשנה או ימות בחייה — הקרן שלה.

ג. ואם חבל בה אדם, והתחייב לה חמשה דברים, שהם — נזק, צער, שבת, בשת, וריפוי:

תשלומי בושטה ופגמה (3), שלה הם, וילקח בהם קרקע, והבעל אוכל את פירותיה. (4)

לעיל [בדף מו ב] נתבארו הזכויות של הבעל כלפי אשתו, ובין השאר התבאר כי הבעל זוכה במציאתה של אשתו, ובמעשי ידיה.

משנתנו, לאחר שהיא פותחת בהלכות שנשנו לעיל, עוסקת בשאלה האם זכאי הבעל בתשלומי חבלתה של אשתו. שהרי שנינו במסכת בבא קמא [פג ב] שהחובל בחברו, חייב עליו משום חמשה דברים: נזק, צער, ריפוי, שבת [תשלום על הפסד האפשרות לעבוד ולקבל על כך שכר, בזמן המחלה], ובושת. ומעתה יש לדון, למי שייכים הבושת והנזק של האשה.

שיעורים.

2. בפשטות הכוונה — שאם נפלה לה ירושה, הבעל זוכה באותה ירושה לענין אכילה פירות. אך ברש"י הובא באור נוסף — שאם מתה האשה בחייו של הבעל, בעלה יורשה. ולפי זה, המשך המשנה "הוא אוכל פירות בחייה", אינו מתייחס ל"ירושתה", אלא דין נוסף הוא. שאם נפלו לה נכסים בחייה הבעל אוכל פירות. ואכן יש שגרסו במשנה — "וירושתה, והוא אוכל פירות בחייה", דתרי מילי נינהו. ועיין שיטמ"ק.

3. פגם, היינו שיחתוך אבר מאבריה, או שיחדש מום בגופה מסבת מכות, או כל כיוצא בזה, רואין אותה כאילו היא שפחה הנמכרת בשוק, וכל מה שנפחת מדמיה זהו פגמה. פירוש המשניות להרמב"ם.

4. ולעניין צער — פשוט שכולו לאישה. ואילו

1. ויש לדון, האם מעשי ידיה קנויים מתחילתן לבעל, או שהיא קונה אותן ואחר כך זוכה בהם הבעל ממנה.

בגמרא בכבא מציעא (י"ב) מבואר שלעניין מציאה הבעל זוכה מידי האשה. ואין המציאה קנויה לו מתחילתה. ובתוספות לקמן (סו א ד"ה מציאתה) מבואר שמציאה ומעשי ידים חד דינא הם.

ונפקא מינה, לענין חיוב "שבת", שהרי כתבו התוספות בסוגייתנו שחיוב שבת הוא לאשה. אך הרשב"א חלק עליו, וכתב שחיוב שבת שייך לבעל, כיון שמעשה ידיה שלו.

ונראה לומר, שמחלוקתם תלויה בחקירה הזאת. אם נאמר שגדר מעשה ידים מעיקרן הם של הבעל, אם כן כשחבל ומנע מעשה ידים, הזיק את הבעל. ולכן יתן את תשלום ה"שבת" לבעל. אך אם הבעל זוכה את מעשה הידים מיד האשה, הרי מניעת מעשה ידיה הזיקה את האשה, וחייב לתת לה את השבת. קובץ

— הקרן שלה. ואם תמות היא בחייו — יורשה.

גמרא:

שנינו במשנה: מציאת האשה ומעשה ידיה לבעלה.

ומקשה הגמרא: מאי קא משמע לן?

הלא כבר תנינא לדינים אלו לעיל [בדף מ ב]: האב זכאי בבתו בקידושיה, בכסף, בשטר ובביאה. זכאי במציאתה, ובמעשה ידיה, ובהפרת נדריה. מקבל את גיטה, ואינו

רבי יהודה בן בתירא אומר: בזמן שביישה בסתר⁽⁵⁾, או פגמה במקום שאין נמאסת על הבעל ואינו סובל כל כך —

לה, לאשה, יינתנו שני חלקים מתשלומי הנזק או הבושת, ולו, לבעל, יינתן חלק אחד⁽⁶⁾.

ובזמן שבושתה הוא בגלוי, או פגמה במקום שנמאסת על הבעל, וגם הוא סובל מכך, יינתנו לו שני חלקים, ולה יינתן חלק אחד⁽⁷⁾.

ומסיימת המשנה: החלק שלו, ינתן לו מיד.

ואילו החלק שלה, ילקח בהן קרקע, והוא אוכל פירות. ואם יגרשנה, או ימות בחייה

הרמב"ם (פרק ד' מחובל ומזיק הלכה א) שאם נגף אשה הרה ויצאו ילדיה, אין הבעל נוטל בנזק כלום, ולא כשאר חובלים שנוטל הבעל שלישי מתשלומי הנזק. וביאר הי"ש, כיון שהבעל מקבל את דמי הולדות הוא אינו חולק בתשלומי הנזק של האשה. ועיין בלחם משנה.

7. ואם הבעל עצמו בייש או פגם את האשה, כתב הרמב"ם שחייב לשלם לה את כל הנזק והצער והבשת. ואין לבעל בהם כלום.

והקשה עליו הראב"ד — למה ישלם לה את הכל, הלא הוא נוטל בשל אחרים או שלישי או שני שלישי, ואם כן כשחבל בה הוא עצמו למה ישלם לה את הכל? ולכן הסיק הראב"ד שמשלם לה רק שלישי או שני שלישי. אלא שקונסים אותה שאינו אוכל פירות.

ומבאר ה"ברכת שמואל" שיסוד מחלוקתם היא, האם מה שהבעל חולק עמה בבושת, היינו משום שיש לו זכות בגופה לענין בושת ופגם. או שמא הבושת כולה של האשה אלא שהבעל זוכה ממנה.

ובזה נחלקו — הרמב"ם סבר שהבשת כולה של האשה, אלא שהבעל זוכה בה מן האשה.

לענין תשלום דמי ה"שבת" — הובא לעיל בהערה 1 שנחלקו הראשונים, האם נותנו לבעל, או לאישה. וריפוי — סתימת רוב הראשונים שיינתן כולו לבעל, שהרי הוא מחוייב לרפאתה.

ומדייק ה"קובץ שיעורים", שבדומה לזה מי ששורף את ביתו של חברו, והיה הבית מבוטח בחברת ביטוח. ישלם המזיק את הנזק לחברת הביטוח, היות והם הניזוקים. כמו תשלומי הריפוי, שכשפצע את האשה משלם לבעלה. כיון שהוא מחוייב לרפאתה.

ועיין שם שפלפל בדין זה.

5. התוספות פרשו, שבושת בגלוי היינו כשביישה אותה בפני רבים. ובסתר — כשביישה בינו לבינה, והיו שם רק שני עדים.

אך הרמב"ם כתב — שבגלוי, היינו שהכה אותה במקום גלוי. ובסתר — שהכה אותה במקום נסתר.

6. אך דעת הרא"ש, שבנזק לעולם נוטלת שני חלקים. כיון שתמיד הנזק מתיחס רק אליה. ואין נפקא מינה בין בגלוי ובסתר.

ועיין בים של שלמה — שדייק מדברי

אוכל פירות בחייה. נישאת — יתר עליו הבעל, שהוא אוכל פירות בחייה.

ואם כן, מדוע חוזר התנא ושונה הלכות אלו כאן?

ומשנינן: **דין בושתה ופגמה, איצטריכא ליה לתנא לומר, כדי להשמיע לנו את פלוגתא דרבי יהודה בן בתירא ורבנן, שנחלקו בדבר. ואגב כן שנה התנא שוב את שאר הדינים שנשנו כבר לעיל.**

תני תנא קמיה דרבא [שנה אחד האמוראים ברייתא לפני רבא]: **מציאת האשה, לעצמה. רבי עקיבא אומר: לבעלה.**

אמר ליה רבא: לא יתכן שרבי עקיבא סובר שמציאת האשה לבעלה,

שהרי **השתא, ומה "העדפה"** [אם עשתה האשה מלאכה יותר ממה שפסקו לה חכמים שהיא חייבת לעשות לבעלה],

א-10 **דמעשה ידיה היא, והיה מקום לומר שגם מעשי ידיה העודפים על חיובה שייכים לבעל** [בדומה למעשה ידיה שהיא חייבת לעשות לבעלה, שהם שייכים לבעל תחת מזונותיה], **ובכל זאת אמר רבי עקיבא שנוטלת את מעשה ידיה העודפים לעצמה.**

מציאתה, שאינה בכלל "מעשה ידיה," האם לא כל שכן הוא, שנוטלת אותה לעצמה!?

ומצינו שאמר רבי עקיבא שהעדפה של מעשה ידי האשה שייכת לה עצמה —

דתנן במסכת נדרים [פה א]: **האשה שאמרה לבעלה 'קונם שאני עושה לפיך'** [שהדירה את בעלה מהנאת מעשה ידיה], **אינו צריך הבעל להפיר את נדרה, כיון שהנדר לא חל כלל, היות ואין בכחה של האשה לאסור דבר שאינו שלה.**

רבי עקיבא אומר: יפר! כי שמא תעדיף עליו יותר מן הראוי לו [שיש לחשוש שמא תעשה מעשה ידים יותר ממה שהיא מחויבת לעשות לבעלה, ואותה העדפה שייכת לה, וחל עליה הנדר. ולכן יפר, כדי שיוכל להנות מההעדפה, אם תרצה להנות].

ומבואר, שסובר רבי עקיבא שההעדפה שייכת לה. ואם כן, כל שכן שמציאתה שייכת לה, ולא יתכן לשנות בברייתא שלפי רבי עקיבא זוכה הבעל במציאת האשה.

ומכח קושיה זו יש לשנות את הברייתא בצורה אחרת.

אלא, איפוך [נהפוך את שיטות התנאים בברייתא], **וכן נשנה בה:**

מציאת האשה, לבעלה. רבי עקיבא אומר: לעצמה.

ומקשה הגמרא: **והא כי אתא רבין** [מארץ ישראל לבבל, הביא משם מימרא, שכך] **אמר רבי יוחנן: בהעדפה שלא על ידי הדחק** [שלא היתה צריכה לדחוק את עצמה כדי להעדיף] — **כולי עלמא לא פליגי, אלא גם רבי עקיבא מודה, דבעל חוי, שהיא שייכת**

מחמת זכותו בבושת. ולכן אם חבל באשה אינו חייב לשלם לה את כל הבושת אלא לפי חלקה בלבד.

ולכן היכן שחבל בה הוא עצמו קנסו אותו שלא יזכה, וחייב לתת לה בושת שלמה.

אך הראב"ד סבר שהבעל נוטל חלק בבושת